

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Soolise võrdsuse ja võrdse kohtlemise programm
Programmi eesmärk	Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus ning vähemusrühmadele on tagatud võrdsed võimalused eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks
Elluviimise periood	2023–2026
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei (SVVK), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna soolise võrdsuse ja võrdse kohtlemise programm on koostatud heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks. Programm keskendub kahele teemavaldkonnale: sooline võrdõiguslikkus ja võrdne kohtlemine.

Sooline võrdõiguslikkus näitab riigi heaolu taset nii majanduslikus kui sotsiaalses mõttes. Sooliselt kihistunud ühiskond, kus võim ja ressursid jagunevad kahe kõige suurema sotsiaalse grupi vahel ebavõrdselt ning naised ja mehed väärtustatakse erinevalt, on takistuseks nii inimeste põhiõiguste realiseerimisele kui ka ühiskonna jätkusuutlikkusele. Sooline ebavõrdsus ja kihistumine takistavad elanike elukvaliteedi paranemist, majandusliku ja sotsiaalse heaolu suurenemist ja sotsiaalset sidusust.

Soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks tuleb kasutada kahte teineteist täiendavat strateegilist lähenemisviisi – spetsiifiliste, otseselt soolise ebavõrdsuse probleemide lahendamisele suunatud erimeetmete rakendamist ning soolõimet, mis tähendab soolise aspekti arvestamist kõigi valdkondade poliitikas.

Käesoleva programmi keskmes on soolist ebavõrdsust põhjustavate sooliste stereotüüpide ja nende negatiivse mõju vähendamine, soolise segregatsiooni vähendamine hariduses ja tööturul, naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse suurendamine, sh soolise palgalõhe vähendamine, soolise tasakaalu saavutamise toetamine eri otsustustasanditel, õiguste kaitse tõhustamine ning soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks, sh soolõimeks vajaliku institutsionaalse võimekuse toetamine.

Võrdse kohtlemise poliitika kujundamisel lähtutakse eelkõige võrdse kohtlemise seadusest, mis keelab isikute diskrimineerimise rahvuse, rassi, nahavärvuse, usutunnistuse/veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse tunnuse alusel. Eestimaalaste arvates on kõige enam levinud diskrimineerimine vanuse, nahavärvi, rahvusliku päritolu, seksuaalse sättumuse ja puude tõttu¹.

Vähemusgruppide tunnetus selle kohta, kas nad on osa ühiskonnast, selle tervitatud ja ühtekuuluv normaalne osa või mitte, mõjutab nendesse kuuluvate inimeste solidaarsust ülejäänud ühiskonnaga, panustamist tööturul, huvikaitses või vabatahtlikus töös ning turvatunnet.

¹Eurobaromeeter. (2019). Discrimination in the European Union. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

Ka ligipääsetavus või selle puudumine peegeldab ühiskonna võimet näha ja väärtustada kõiki ühiskonnaliikmeid koos nende eripäradega. Vähene ligipääsetavus ruumile, infole ja teenustele mõjutab suurt osa elanikkonnast, kelle hulka kuuluvad lapsed, vanemaealised, puudega või ajutise tervisekahjustusega inimesed ning kõik, kes võivad vajada ligipääsetavaid lahendusi.

Sarnaselt soolise võrdõiguslikkusega on ka võrdse kohtlemise tagamisel ja võrdsete võimaluste edendamisel oluline töö kahel suunal – otsesed meetmed võrdsete võimaluste tagamiseks ning võrdse kohtlemise kui põhimõtte lõimimine teistesse valdkondadesse.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmil on kaks eesmärki: 1) suurendada ühiskonnas soolist võrdsust, st toetada liikumist olukorra poole, kus kõigil naistel ja meestel on kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus; 2) toetada vähemusrühmade võrdset kohtlemist ning edendada nende võrdseid võimalusi end teostada ja ühiskonnaelus osaleda, sh ligipääsetavuse suurendamise kaudu.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Nende inimeste osakaal, kes enda arvates kuuluvad mõnda gruppi, mida Eestis diskrimineeritakse <i>Allikas: Euroopa Sotsiaaluuring</i>	7,3% (2020)	<7,3%	<7,3%	<7,3%	<7,3%
Sooline palgalõhe <i>Allikas: Statistikaamet</i>	14,9% (2021)	13,5%	12,8%	12,1%	11,4%
Ligipääsetavuse indeks <i>Allikas: Rahandusministeeriumi minuomavalitsus.ee andmekogu</i>	35,5% (2020)	38,4%	39,4%	40,4%	41,3%

Ülevaade olukorrast

Eesti soolise võrdõiguslikkuse olukorda iseloomustab Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)². 2021. aastal oli Eesti tulemusega 61,6 punkti 100-st Euroopa Liidus 17. kohal, jäädes 6,4 punktiga alla EL-i riikide keskmisele. Võrreldes 2010. aastaga on Eesti indeksi näitaja kasvanud 8,2 punkti võrra, kuid 2018. aastast on indeksi kasvutempo pidurdunud, kasvades vaid 0,9 punkti võrra.

Sooline ebavõrdsus on struktuurne probleem, mille juurpõhjuseks on ajaloolis-kultuuriliselt välja kujunenud soosüsteem, sh **soostereotüübid**, mis piiravad inimeste valiku- ja eneseteostusvõimalusi. Soolise ebavõrdsuse ilmingud avalduvad kõigis peamistes sotsiaalse elu sfäärides – töö, tervis, haridus, võim, ajakasutus, vägivald ja raha.

Majanduslikku heaolu mõjutab enim sooline ebavõrdsus tööturul. Eesti 20–64-aastaste naiste tööhõive määr on üks EL-i kõrgemaid. Samas on sooline hõivelõhe suurim 20–49-aastaste väikelastega naiste ja meeste seas. Selle peamiseks põhjuseks on hooletöö ebavõrdne jaotus ning isade vähene osalus väikelaste eest hoolitsemisel.

Eestile on iseloomulik suur **sooline segregatsioon tööturul ja haridusvalikutes**. Tegevusalapõhine sooline segregatsioon oli Eestis 2020. aastal 36,4%, mis on EL-is üks suuremaid. 2021/2022. õppeaastal oli kutse- ja kõrghariduses hariduse erialadel õppijatest mehi kõigest 11%, tervise ja heaolu erialadel 15% ning humanitaaria ja kunsti erialadel 32%. Samal ajal on kõige kiirema kasvupotentsiaali ja suurima tööjõuvajadusega IKT-valdkonnas meeste osakaal õppurite seas üle 70%. Soolist ebavõrdsust ja segregatsiooni ühiskonnas peegeldab ka

² European Institute for Gender Equality (EIGE). (2021). Gender Equality Index. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021/country/EE>

soolise tasakaalu puudumine otsustustasandil, sh poliitikas ning avaliku ja erasektori otsustustasanditel. Naiste osatähtsus juhtivtöötajate seas on alla 40% ja ettevõtjate seas alla 30%. Ka kohaliku tasandi ja riigi otsustuskogudes ei ole soolise tasakaalu saavutamisel toimunud suurt läbimurret – naiste osakaal KOV-i volikogudes ja Riigikogus on jäänud pidama umbes 30% juures.

Eelnevalt kirjeldatud probleemid väljenduvad omakorda **soolises palgalõhes**. Kuigi viimastel aastatel on sooline palgalõhe vähenenud (2016–2021 vähenes palgalõhe 6 protsendipunkti võrra), on naiste keskmine tunnipalk jätkuvalt oluliselt väiksem meeste keskmisest tunnipalgast (2021. aastal 14,9%). Varaline ebavõrdsus ja sooline palgalõhe kandub tulevikus üle sooliseks pensionilõheks.

Kuigi sooline võrdõiguslikkus on väärtus, mida kaitseb nii Eesti Vabariigi põhiseadus kui ka soolise võrdõiguslikkuse seadus, on tarvis suurendada naiste ja meeste võrdse kohtlemise põhimõttega seotud õiguslikku kaitset ja õigusteadlikkust. Tööandjad ei ole sageli teadlikud neile soolise võrdõiguslikkuse seadusest tulenevatest kohustustest või ei pea nende täitmist oluliseks³. Soolise võrdõiguslikkuse seadusega ette nähtud õiguste kaitse tõhusust vähendab ka õigusnõustajate, juristide, kohtunike jt vähene teadlikkus seadusest ja selle rakendamise võimalustest ning asjakohaste õiguste kaitset toetavate institutsioonide (nt võrdõigusvolinik) ressursside piiratus.

Soolise võrdõiguslikkuse seadus näeb riigile ja kohalikele omavalitsustele ette soolise võrdõiguslikkuse edendamise kohustuse. Poliitikakujundajate teadmised soolisest ebavõrdsusest, selle põhjustest ja tagajärgedest on varieeruvad ning oskused soo perspektiivi oma töövaldkonnas arvesse võtta vajavad täiendamist. Soolõime toetamiseks on tarvis poliitikakujundajate teadmiste ja oskuste parandamiseks nii koolitus- ja nõustamissüsteemi kui ka jätkusuutlikku ja mõjusat soolõime rakendamise süsteemi.

Soolise ebavõrdsuse struktuursete probleemide teadmispõhiseks lahendamiseks on olulised valdkondlik soopõhine statistika ja uuringuandmed, mis annavad ülevaate naiste ja meeste olukorra ja vajaduste, samuti meetmete soolise mõju kohta kõigis poliitikavaldkondades. Senisest enam vajavad andmete kogumise, analüüsimise ja soolise võrdsuse edendamise meetmete juures tähelepanu interseksionaalsus ning muudest tunnustest (nt rahvus, keeleoskus, vanus, erivajadused, seksuaalne sättumus jms) sõltuvad erinevused.

Soolise võrdõiguslikkuse edendamisel on oluline roll kodanikuühendustel, kes huvikaitse kaudu teevad jõupingutusi nii poliitikakujundamises osalemisel kui ka soolise võrdõiguslikkuse edendamise tegevuste elluviimisel. Huvikaitsega tegelevad organisatsioonid vajavad jätkusuutlikku toetust ja võimendamist, sh strateegilise partnerluse kaudu.

Eesti ühiskond on muutunud vähemuste suhtes avatumaks ja sallivamaks, vaatamata sellele jääb Eesti võrdluses teiste Euroopa Liidu riikidega nende hulka, kus sallivus on pigem vähene⁴. Eeskätt on suhtumine negatiivne teistsuguse etnilise päritolu, nahavärvi ja/või võõra religioosse või kultuuritaustaga inimeste suhtes, samuti seksuaalvähemuste suhtes. Tõrjutust kogevad ka erinevas vanuses inimesed, kui neid peetakse liiga vanaks või liiga nooreks.

Vähene sallivus mõjutab vähemusrühmadesse kuuluvate inimeste turvatunnet ja ühtekuuluvust ülejäänud ühiskonnaga. Samuti võib see mõjutada nende ühiskondlikku aktiivsust, ligipääsu tööturule, haridusele ja kaupadele-teenustele. Seetõttu võib vähemusrühmadesse kuuluvate inimeste potentsiaal jääda realiseerimata ning nende eneseteostus ja panus ühiskonda poolikuks. Vajalik on järjepidevalt tegeleda ühiskonna teadlikkuse suurendamisega võrdse kohtlemise olulisusest ning panustada võrdsete võimaluste edendamisse valdkondadeülelselt. Eestisse

³ Turk, P.; Anniste, K.; Masso, M.; Karu, M.; Kriger, T. (2015). „Uuring soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamisest ja indikaatorite väljatöötamine seaduse mõjude hindamiseks.“ Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

⁴ Eurobaromeeter. (2019). Discrimination in the European Union. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

saabunud Ukraina sõjapõgenikud toovad selle vajaduse veelgi enam esile.

Sallivuse kõrval on võrdse kohtlemise valdkonna üks teravamaid probleeme õiguskaitses puudulikkus. Uuendamist vajavad nii kehtiv võrdse kohtlemise seadus kui teised õigusaktid, mis on kaasajastamata ega suuda seetõttu vastata vähemusgruppidesse kuuluvate inimeste vajadustele. Õiguskaitses oluliseks osaks on ka seaduste täitmise jälgimine ning tasuta esmane õigusabi ja hinnangu andmine soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku poolt. Seetõttu on oluline voliniku institutsiooni tugevdada ning tagada tõhusaks toimimiseks vajalik mandaat ja ressursid.

Tõhusa õiguskaitses teiseks sambaks on valdkondlike õigusaktidega hästi kursis olevad õigusekspertid. Teadlikud ja kompetentsed õigusekspertid suudavad ka vähemusi puudutavates õigusaktides hästi orienteeruda ning aitavad sellega kaasa vajaliku valdkondliku õiguspraktika tekkimisele ja laienemisele. Siin on vajadus välja töötada ja pakkuda asjakohaseid koolitusi ja infomaterjale.

Väga oluline alus poliitikakujundamiseks ja progressi hindamiseks on usaldusväärsed ja ülevaatlikud andmed ja analüüsid. Vähemusi puudutavad andmed on praegu ebaühtlaselt kogutud ning info hulk vähemuste kohta ja eri eluvaldkondade olukorra hindamiseks on väga varieeruv. Näiteks on uuringuid LGBT+ kogukonna kohta tehtud ebaregulaarselt ja erineva fookusega (erandiks on Eesti Inimõiguste Keskuse regulaarsed elanikkonna uuringud), samuti puuduvad andmed teiste vähemusgruppide (nt rassilised vähemused ja puudega inimesed) kohta, mis võimaldaksid olukorda hinnata ning selle muutumist aastate kaupa jälgida.

Andmete olemasolu ja kättesaadavus on seotud ka poliitikakujundajate teadlikkusega võrdsete võimaluste edendamise kohustusest. Nii ei ole ühelt poolt poliitikakujundajad esitanud selget tellimust vähemusrühmi puudutavate andmete kohta ning teisalt ei ole puuduvate andmete tõttu võimalik vähemuste kohta head ülevaadet saada. Ka oskused olemasolevate andmete alusel olukorda vähemusrühmiti analüüsida on vähesed ning suutlikkus probleeme ja vajadusi märgata on puudulik.

Teadlikkus vähemusrühmade olukorrast asutuses või organisatsioonis on vajalik ka tööandjatele. Inimesed veedavad tööl suure osa oma ajast ning on oluline, et kõik töötajad tunneksid end turvaliselt, oodatu ja väärtustatuna. Uuringud viitavad, et mitmekesised ehk erineva tausta ja tunnustega inimestest koosnevad töökollektiivid on tulemuslikumad ja efektiivsemad, kuna koondavad laiemat paletit talente. Seepärast on oluline, et jätkataks tööandjate teadlikkuse suurendamist, nõustamist ja motiveerimist oma organisatsioonis mitmekesisust väärtustada ja edendada.

Väga oluline on ka nende haridustöötajate teadlikkus, kellel on suur mõju noorematele põlvkondadele. Vähemusrühmadesse kuuluvate noorte kogemused hariduses mõjutavad nende arusaama ja kogemusi ühiskonnast ning kujundavad nende töökspidamisi maailma ja iseenda, sh enda aktsepteerimise ja väärtustamise kohta. Seetõttu on tähtis, et haridusvaldkond panustaks ka erineva taustaga noorte potentsiaali väljaarendamisse ja positiivse minapildi kujundamisse. Selleks on oluline tegeleda haridustöötajate teavitustööga.

Võrdse kohtlemise valdkonnaga tegelevad huvikaitsorganisatsioonid on tugeva huvikaitses alus. Seetõttu on oluline jätkata strateegilise partnerluse kaudu huvikaitsorganisatsioonide toetamist, et organisatsioonid oleksid tugevad, iseseisvad, ambitsioonikate eesmärkidega ja tõhusad. Strateegilise partnerluse kaudu toetatakse valdkondliku poliitika elluviimist.

On oluline, et ligipääs füüsilisele keskkonnale, infole ja teenustele oleks kõigile ühiskonnaliikmetele tagatud. Lapsed, vanemaealised, erivajadusega inimesed ja teised, kes keskmisest inimesest füüsilise või vaimse suutlikkuse poolest erinevad, ei ole avaliku ruumi ja teenuste disainimisel sihtrühmana arvesse võetud. Seetõttu on takistatud pea poole elanikkonna iseseisev ja väärikas toimetulek, mis vanemaealiste ja erivajadusega inimeste puhul võib kulmineeruda vajadusega lisateenuste järele. Siin on vajalik ellu viia ligipääsetavuse rakkerühma

soovitusi ning täiendada ja täpsustada arengukavas Eesti 2035 fikseeritud ligipäasetavuse moodsust. Ligipäasetavuse moodsust võimaldab tuvastada liikumist ligipäasetavuse suurendamise poole ning avastada varakult puudusi.

Meede 1.1. Soolise võrdõiguslikkuse edendamine

Meetme eesmärk: sotsiaalse ja majandusliku soolise ebavõrdsuse vähendamine, sh haridusvalikute ja tööturu soolise segregatsiooni, soolise palgalõhe ning tasustamata kodutööde ja hoolduskoormuse sooliselt ebavõrdse jaotuse vähendamise kaudu.

Moodsust	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond "raha" <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	73,2 (2021)	74,2	74,7	75,2	75,7
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond "töö" <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	72,5 (2021)	72,9	73,1	73,4	73,6
Soolise võrdõiguslikkuse indeksi alavaldkond "võim" <i>Allikas: Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse indeks (EIGE)</i>	36,6 (2021)	40,7	42,7	44,7	46,7

Tegevus 1.1.1. Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna arendamine

Tegevuse eesmärk: meeste ja naiste võrdsete õiguste, kohustuste, võimaluste ja vastutuse tagamine kõigis ühiskonnaelu valdkondades; soolise ebavõrdsuse vähendamine ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine, toetades seeläbi inimeste heaolu, majanduse ja konkurentsivõime kasvu.

Moodsust	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Soolise võrdõiguslikkuse poliitika on kujundatud ja elluviimine korraldatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah (2020)	jah	jah	jah	jah
Nende naiste ja meeste osakaal, kelle arvates naine peaks olema peamine koduste tööde eest vastutaja, % <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	17% (2021)	<17%	<17%	<17%	<17%
Nende 15–19-aastaste naiste ja meeste osakaal, kelle arvates mehed saavad hooldamisega seotud töökohtadel sama hästi hakkama kui naised, % <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	77% (2021)	>77%	>77%	>77%	>77%

59 Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (SoM)

Perioodil 2023–2026 viiakse ellu tegevusi, mis suurendavad ühiskonnas soolist võrdõiguslikkust toetavaid ja väärtustavaid hoiakuid. Eraldi pööratakse tähelepanu soolist võrdõiguslikkust puudutava teadlikkuse parandamisele ja soolise võrdõiguslikkuse edendamise valmiduse suurendamisele soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamise võtmesihtrühmade, sh tööandjate, haridustöötajate, poliitikakujundajate ja otsustajate seas. Soodustatakse teadlikkuse kasvu ja ühiskondlikke arutelusid tehnoloogia, sh digitehnoloogia arengu mõjust naistele ja meestele ning soolisele võrdõiguslikkusele.

Toetudes 2022. aastal lõpule jõudnud laiapõhjalisele REGE palgalõhe uuringule viiakse ellu tegevusi, mis aitavad suurendada oluliste sihtrühmade teadlikkust palgalõhe põhjustest ja selle vähendamise võimalustest. Koosõlas Euroopa Komisjoni 4. märtsi 2021. a ettepanekuga, mis puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, millega tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu, kujundatakse meetmed palkade läbipaistvuse parandamiseks. Töötatakse välja kasutajasõbralik registriandmetel põhinev digitaalne tööriist tööandjatele, mis vähendab tööandjate halduskoormust soolise palgalõhe väljaselgitamisel ja selle vähendamisel oma organisatsioonis.

Selleks, et soolise võrdõiguslikkuse eesmärkide saavutamisel toimuks arenguhüpe, on tarvis, et riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused väärtustaksid soolist võrdõiguslikkust, peaksid soolise ebavõrdsuse probleemi lahendamist prioriteediks ning oskaksid soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet mõjusalt ja sisukalt lõimida kõikidesse poliitikavaldkondadesse. Selleks viiakse ellu soolõimet ja soolise võrdsuse edendamist toetavaid tegevusi. Jätkatakse Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismide programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ raames loodud virtuaalse kompetentsikeskuse Võrdsuskeskus (vordsuskeskus.ee) arendamist. 2023. aastal tehakse poliitikakujundajatele kättesaadavaks soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise e-koolitus, mis toetab soolise võrdsuse edendamise ja soolõime rakendamise oskuste omandamist. Samuti töötatakse ministriumidevahelise soolõime katseprojekti raames välja soolõime toimemudel ning viiakse ellu Ida-Viru kohalike omavalitsuste soolõime ja võrdse kohtlemise edendamise institutsionaalset suutlikkust toetav projekt. Toetatakse soopõhise statistika ja andmete kättesaadavuse parandamist kõigi ministriumide vastutusvaldkondades.

Jätkuvalt toetatakse soolise võrdõiguslikkuse nõukogu kui soolise võrdõiguslikkuse küsimustes Vabariigi Valitsusele nõuandva kogu tööd. Strateegilise partnerluse kaudu toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamisega tegelevate kodanikuühiskonna organisatsioonide ja võrgustike tegevust.

308 Poliitikarakendamise toetamine ÜKP fondide meetmetes (SoM)

Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP) fondidest rahastatavate tegevuste puhul soodustatakse ja toetatakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise, sealhulgas ligipääsetavuse põhimõtete arvestamist meetmete väljatöötamisel, rakendamisel, seires ja hindamisel.

405 Soolise segregatsiooni vähendamine hariduses ja tööturul (SoM)

Perioodi 2021–2027 struktuurivahenditest toetatakse soolise segregatsiooni vähendamist haridusvalikutes ja tööturul. Eelkõige keskenduvad tegevused loodusteaduste, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (nn STEM) ning hariduse, tervishoiu ja hoolekande (nn EHW) valdkondades soolise segregatsiooni ennetamisele ja vähendamisele.

Soolise segregatsiooni vähendamiseks hariduses ja tööturul suurendatakse nii laiema avalikkuse kui ka võtmesihtrühmade (haridustöötajad, karjäärinõustajad, tööandjad jt) teadlikkust soolistest stereotüüpidest ja nende mõjust erialavalikule, tehakse teadmispõhiseks soolise segregatsiooni

vähendamise meetmete kujundamiseks vajalikke analüüse ning toetatakse haridusasutuste, personaliotsingufirmade ja tööandjate koostööd soolise segregatsiooni vähendamisel ja ennetamisel.

Tegevus 1.1.2. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik

Tegevuse eesmärk: soolise võrdõiguslikkuse seadusest ja võrdse kohtlemise seadusest tulenevate õiguste kaitset puudutav nõustamine, arvamuse avaldamine diskrimineerimisjuhtumite kohta, seaduste mõju analüüsimine ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamine.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Elanike osakaal, kes pöördusid ebavõrdse kohtlemise kogemise korral võrdõigusvoliniku poole, % <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	32% (2021)	>32%	>32%	>32%	>32%

36 Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise õiguste alane kaitse ja edendamine (SVVK volinik)

Soolise võrdõiguslikkuse seadusest ja võrdse kohtlemise seadusest tulenev õiguskaitseline nõustamine ja koolitamine, arvamuse avaldamine diskrimineerimiskahtlusega juhtumite kohta, seaduste mõju analüüsimine, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamine ning diskrimineerimise ennetamine. Lisaks keskendutakse temaatiliste õigusteatomite väljaandmisele, teenuste digiteerimisele, tehisintellekti kasutuse laienemisest tingitud kaudse diskrimineerimise ennetamisele ning ühiskonna muutumisest tingitud uute olukordadega seotud lahenduste pakkumisele.

Meede 1.2. Vähemusgruppide võrdse kohtlemise tagamine ja nende võrdsete võimaluste edendamine, muuhulgas ligipääsetavuse suurendamise kaudu

Meetme eesmärk: erinevate tegevuste kaudu vähemusgruppide võrdse kohtlemise tagamine, sh õigusaktide kaasajastamine, huvikaitseseorganisatsioonide toetamine, võtmeasukohtadel olevate sihtrühmade teadlikkuse suurendamine, andmete kättesaadavuse parandamine ja ligipääsetavuse edendamine ning võrdse kohtlemise põhimõtte lõimimine teistesse poliitikavaldkondadesse.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
„Austame erinevusi“ märgise saanud organisatsioonide arv <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	49 (2022)	säilib	suureneb	säilib	suureneb
Elanike osakaal, kes hääletaks valimistel kandidaadi poolt olenemata sellest, kas ta on gei, lesbi, biseksuaalne või transsooline inimene <i>Allikas: Soolise võrdõiguslikkuse monitooring</i>	56% (2021)	>56%	>56%	>56%	>56%

Tegevus 1.2.1. Võrdse kohtlemise valdkonna arendamine

Tegevuse eesmärk: võrdse kohtlemise valdkonna arendamine, teiste poliitikavaldkondade

toetamine ning nügimine võrdsete võimaluste edendamise eesmärgil.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Võrdse kohtlemise valdkond on arendatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah (2021)	jah	jah	jah	jah

58 Võrdse kohtlemise poliitika kujundamine ja rakendamine

Võrdse kohtlemise valdkonna arenemiseks kaasajastatakse vähemusgruppide õiguskaitsset, et see vastaks ühiskonna vajadustele senisest paremini. Selleks korrastatakse valdkondlikke õigusakte, muu hulgas laiendatakse võrdse kohtlemise seaduse kohaldamisala eesmärgiga tagada diskrimineerimise kaitse rahvuse, rassi, nahavärvuse, usutunnistuse/veendumuste, vanuse, puude või seksuaalse sättumuse alusel ühtmoodi. Sellega seoses toimuvad Euroopa Liidu tasandil horisontaalse võrdse kohtlemise direktiivi ettepaneku läbirääkimised.⁵ Samuti on vaja kaasa aidata muude õigusaktide ajakohastamisele ja korrastamisele, mis on vähemusgruppide võrdse kohtlemise tagamise ja võrdsete võimaluste edendamise jaoks olulised. Olemasoleva õiguse paremaks rakendamiseks on vaja suurendada õiguseksperide, juristide ja teiste oluliste õigusabiga seotud huvirühmade teadlikkust valdkondlikust õigusest ja kohtupraktikast.

Valdkonna arengus on kaasaegsete õigusaktide kõrval olulisel kohal ka õiguste eest seismine ja seaduste täitmise jälgimine, mistõttu tuleks parandada ja tugevdada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku asutuse võimekust pakkuda inimestele võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumise kahtluse korral tõhusat õigusabi. Tegevus panustab Euroopa Liidu tasandi eesmärki suurendada võrdõiguslikkust edendavate asutuste rolli ja sõltumatust.⁶ Lisaks on olulised ka tugevad ja hästi toimivad huvikaitseorganisatsioonid, kes on poliitikakujundamisel Sotsiaalministeeriumile oluliseks partneriks ning tegutsevad rohujuuretasandil võrdse kohtlemise poliitika sihtrühmadega. Huvikaitseorganisatsioonide tugevdamiseks ja tõhusaks toimimiseks on tarvis toetada huvikaitseorganisatsioonide ja nende võrgustike tegevust ja arengut, pakkudes võimalust arendada valdkonnas pikka vaadet. Selleks jätkatakse strateegilise partnerlusega, mille kaudu saavad huvikaitseorganisatsioonid aidata ellu viia valdkondlikku poliitikat. Samuti on oluline jätkata tihedat koostööd kodanikuühendustega, kaasates neid valdkondliku poliitika kujundamisse.

Ligipääsetavuse parandamiseks on vaja õigusaktides ligipääsetavusnõudeid täpsemalt reguleerida ning rakendada paremat järelevalvet nõuete täitmise üle. Lisaks suurendatakse ühiskonna teadlikkust ja spetsialistide pädevust universaalse disaini põhimõtete kasutamise võimalustest ja eelistest nõustamise ja toetamise kaudu. Ligipääsetavuse olukorra paranemise hindamiseks täiendatakse ligipääsetavuse möödikut, et see kajastaks paremini eri valdkondade ligipääsetavust ning oleks uuendatav regulaarselt kvaliteetsete andmetega. Lisaks otseselt ligipääsetavust parandavatele tegevustele seisab Sotsiaalministeerium selle eest, et toetada ligipääsetavuse rakkerühma (2020–2021) poliitikasoovituste ellurakendamist.⁷

Vähemusgruppide olukorra väljaselgitamiseks ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamiseks on oluline regulaarsete ja kvaliteetsete andmete olemasolu vähemusrühmade olukorra ja vajaduste kohta. Selleks on vaja panustada valdkondlikesse andmekogumis- ja analüüsitegevustesse, suunates fookuse vähemusgruppidele või nendega seotud probleemidele ja küsimustele, mis on kõige akuutsemad. Oluline on toetada huvikaitseorganisatsioonide võimekust vajalikke uuringuid ja analüüse tellida või neid ise teha. Võrdse kohtlemise põhimõtte lõimimiseks teistesse poliitikavaldkondadesse on vajalik ammendavate vähemusgruppide puudutavate andmete

⁵ Commission of the European Communities. (2008). Proposal for a Council Directive on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation. Brussels. COM(2008) 426 finals.

⁶ Euroopa Komisjon plaanib 09.11.2022 avaldada kaks direktiivi ettepanekut võrdõiguslikkusega tegelevate asutuste rolli ja sõltumatuse suurendamiseks.

⁷ Riigikantselei. (2021). Ligipääsetavuse rakkerühma lõpparuanne. <https://riigikantselei.ee/liqipaaasetavus>

olemasolu ja nende kasutatavus. Selleks tuleks nügida teiste valdkondade poliitikakujundajaid oma valdkonnas vastavaid andmeid koguma ja kasutama.

Võrdse kohtlemise edendamiseks ja võrdsete võimaluste loomiseks on andmete kõrval olulised teadlikkus ja oskused, et andmeid sihipäraselt kasutada ja poliitikakujundamiseks rakendada. Seetõttu on teenuse eesmärk toetada teadlikke ja oskustega poliitikakujundajaid, tööandjaid, haridustöötajaid ja teisi ühiskonnaliikmeid. Parandatakse poliitikakujundajate teadmisi ja oskusi, et oma valdkonnas arendustegevusi plaanides arvestada vähemusrühmade olukorra ja vajadustega. Jätkatakse tööandjate teadlikkuse suurendamiseks võrdsete võimaluste edendamist ning nende toetamist mitmekesisuse väärtustamisel ettevõtetes ja organisatsioonides, muu hulgas märgise „Austame erinevusi“ meetmete rakendamise ja mitmekesisuse kokkuleppe kaudu.

Ühiskondlike muutuste loomisel on oluliseks sihtrühmaks noored. Seetõttu tegeletakse hariduse ja koolituse valdkonna ekspertide teadlikkuse suurendamisega ning võrdsete võimaluste edendamiseks vajalike teadmiste ja oskuste loomisega. Võtmesihtrühmade kõrval on oluline tegeleda laiemalt ühiskonna teadlikkuse suurendamisega selleks sobilike tegevuste kaudu.

Programmi eelarve

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta				
				Soolise võrdõiguslikkuse edendamine				
				2023	2024	2025	2026	
KULUD	Meede kokku:			1 926 286	2 084 276	2 154 846	2 156 707	
	Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna arendamine	Kokku:		1 317 809	1 471 004	1 538 515	1 535 948	
		Soolise võrdõiguslikkuse valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine		SOM	1 045 285	858 696	920 861	914 692
		Poliitikarakendamise toetamine ÜKP fondide meetmetes		SOM	172 524	162 308	167 655	173 756
		Soolise segregatsiooni vähendamine hariduses ja tööturul		SOM	100 000	450 000	450 000	447 500
	Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik	Kokku:		608 477	613 272	616 330	620 759	
Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise õiguste alane kaitse ja edendamine		SVVKV	608 477	613 272	616 330	620 759		

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Vähemusgruppide võrdse kohtlemise tagamine ja nende võrdsete võimaluste edendamine, muuhulgas ligipääsetavuse suurendamise kaudu			
				2023	2024	2025	2026
KULUD	Meede kokku:			731 696	713 779	727 373	720 810
	Võrdse kohtlemise valdkonna arendamine	Kokku:		731 696	713 779	727 373	720 810
		Võrdse kohtlemise poliitika kujundamine ja rakendamine		SOM	731 696	713 779	727 373

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ning teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud ning IKT kulud).